

Історико-термінологічна комісія Всеукраїнського Лікарського Товариства,
Архів Світової Федерації Українських Лікарських Товариств

ТИСЯЧОЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЦИНИ ЯК ШЛЯХ ДО ЛІКАРСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ: КИЇВСЬКИЙ ВИМІР

У статті розглянуто історію медицини в Україні, яка згідно з археологічними знахідками налічує понад тисячу років. Згадано період до утворення стародавньої Київської держави та хрещення Русі, коли існувала побутова медицина (повитухи, костоправи, зубовлоки, кровопуски) та жрецька (волхви, відуні, знахарі, травознаї). Зазначено, що офіційна церковна медицина в Києві розвивалася при монастирях починаючи з XI ст. за доби печерських ченців: преподобного Агапіта Печерського, Іпатія Цілебника, Даміана Цілителя, Лаврентія Затвірника, Аліпія Печерського та ін. Вказано, що лічниці Київської Русі уперше згадані в XI ст. Першою лікаркою в Русі-Україні була донька київського князя Мстислава Володимировича Євпраксія, що українською перекладається як Добродія. Після монголо-татарського нашествя на Київську Русь цивілізоване життя відроджувалося переважно на західних землях України. У XV–XVIII ст. у містах засновувалися шпиталі-притулки церковних братств. У добу козаччини (особливо Хмельниччини) та Гетьманщини (від І. Мазепи до К. Розумовського) при монастирях розвивалися шпиталі для лікування поранених, хворих, інвалідів та літніх козаків. Визвольні змагання Богдана Хмельницького не призвели до Незалежності, а штовхнули Русь-Україну в обійми східного московського деспотизму. Спроба Івана Мазепи звільнити Україну закінчилася поразкою під Полтавою 1709 р. У 1737 р. в Російській імперії запровадили посади міських лікарів. Окреслено діяльність видатних українських лікарів. Зазначено, що 2 квітня 2005 р. вперше в Україні обговорили законопроект про лікарське самоврядування і видрукували в часописі «Українські Медичні Вісті». Протягом кільканадцяти років проект закону України «Про лікарське самоврядування» безліч разів розглядався, удосконалювався та доопрацьовувався різноманітними авторськими колективами на різних лікарських і правничих з'їздах, конгресах, форумах та зібраннях, що регулярно знаходило відображення у відповідних резолюціях, зверненнях та відозвах. Цей законопроект кілька разів реєструвався у Верховній Раді України різних скликань, але щоразу всіляко зволикали з його прийняттям. Остаточну, удосконалену та доопрацьовану версію законопроекту «Про лікарське самоврядування» № 8250 6 квітня 2018 р. було зареєстровано у Верховній Раді України, але закон до цього часу не прийнято. 24 вересня 2020 р. в агентстві «Інтерфакс Україна» на пресконференції «Самоврядування медичних професій від Верховної Ради: звільнення з рабства чи поневолення?» І. Мазур, Л. Матюха, О. Мусій, К. Надутий та Т. Татарчук наголосили, що категорично не згодні з редакцією законопроекту «Про самоврядування медичних професій в Україні» № 2445-д, зареєстрованого у Верховній Раді України 03.07.2020 р. Українська медицина йде до лікарського самоврядування вже понад тисячу років. Українські лікарі нарешті мають отримати такі ж права, як і їхні колеги в усіх цивілізованих державах. Всеукраїнське Лікарське Товариство як єдина загальнолікарська організація в Україні широко обговорює вже кільканадцять років необхідність впровадження в Україні лікарського самоврядування. Але ми й нині вкотре сподіваємося, що нарешті у вітчизняній охороні здоров'я почнуть будувати справжні інститути громадянського суспільства, і державні парламентські та міністерські мужі стануть партнерами лікарській громаді, спроможуться прийняти Закон «Про лікарське самоврядування».

Ключові слова: тисячоліття, тисяча років, українська медицина, українські лікарі, лікарське самоврядування.

Історія медицини на теренах України згідно з археологічними знахідками налічує понад тисячу років.

Засновник європейської медицини Гіппократ відвідував наш «скіфський» край і описав це у своєму творі «Про води, повітря та місцевості».

Ще до утворення стародавньої Київської держави та хрещення Русі у нас існувала медицина побу-

това (повитухи, костоправи, різальники, зубовлоки, кровопуски) та жрецька (волхви, відуні, знахарі, ворожбити, зелійники, травознаї).

Офіційна церковна медицина в Києві розвивалася при монастирях і церквах починаючи з XI ст. за доби печерських ченців-лічців: преподобного Агапіта Печерського, Іпатія Цілебника, Даміана Цілителя, Лав-

рентія Затвірника, Прохора Лобідника, Аліпія Печерського та ін.

Монастирські ченці-цілителі церковної медицини лікували зелами власного приготування.

Серед них найвідомішим був Агапіт Печерський. Він народився у Києві, за часів Антонія і Феодосія Печерських зіллям і молитвами лікував братію Києво-Печерського монастиря. Слава про Агапіта як безоплатного лікаря розійшлася по всій Київській Русі. Помер він 1 червня 1095 р. і похований у Києво-Печерській лаврі. Ченця Агапіта визнали святим і встановили день його пам'яті 1 червня. Українські лікарі вважали святого Агапіта своїм небесним покровителем, і його іменем наприкінці XIX — на початку XX ст. (до літа 1918 р.) присягали у Михайлівському соборі у Києві служити українському народові.

Про лічниці Київської Русі перші згадки з'явилися в XI ст. Монастирським уставом ігумена Феодосія Печерського (1063) передбачалася опіка над немічними, хворими і каліками. Залітописами, ігумен Феодосій Печерський у Києво-Печерській Лаврі (1070) та митрополит Єфрем у Переяславі (1091) заснували лічниці, де надавали «всім прихідцям безоплатно лікування».

Першою лікаркою в Русі-Україні була донька київського князя Мстислава Володимировича Євпраксія, що з грецької перекладається як Добродія. Євпраксія удосконалила свої медичні знання у Візантії і у 30-х роках XII ст. написала грецькою мовою працю «Алімма», що означає «Мазі».

Після монголо-татарського нашестя цивілізоване життя в Київській Русі відроджувалося, переважно на наших західних землях.

У XV–XVIII ст.ст. у містах засновувалися шпиталі-притулки церковних братств.

У добу козаччини (особливо Хмельниччини) та Гетьманщини (від І. Мазепи до К. Розумовського) при монастирях турботою січовиків розвивалися шпиталі для лікування поранених, хворих, інвалідів та літніх козаків. Січ виділяла на них десятину від своїх прибутків. Під час пошестей та воєн самі монастирі ставали шпиталями. У Ніжинському полку було 138 шпиталів, Чернігівському — 118, Лубенському — 107, Переяславському — 52, Полтавському — 42, Миргородському — 29.

Визвольні змагання Богдана Хмельницького не призвели до незалежності, а штовхнули Русь-Україну в обійми східного московського деспотизму. Спроба Івана Мазепи звільнити Україну закінчилася поразкою під Полтавою 1709 р.

1737 р. в Російській імперії запровадили посади міських лікарів. У містах «для польованія обывателей въ ихъ болезняхъ содержатъ лѣкарей, а жалованье производитъ имъ въ городахъ отъ ратушъ». Серед міст України для призначення лікарів вказані центри 9 малоросійських і 5 слобідських полків.

У 1755 р. створено Київський госпіталь.

1767 р. статут Київського цеху цирульників регламентував медичну діяльність: «Оное майстерство цылюрницкое имеетъ состоять въ томъ: брейть,

кровь жильную и зашкурную пускать, раны гоить рубаніе, пробитіе, стрѣляніе, а особливо въ вырваніи зуба и въ излѣченіи французской и шолудней болезней, въ поставкѣ крастеровъ и въ шлюфованіи бритовъ».

Михайло Якович Трохимовський (1739–1813), у будинку якого народився М.В. Гоголь, дослідив рослинний світ Таврії і створив першу в Російській імперії книгу з фармакології лікарських рослин «Рассужденія о растеніяхъ въ Крымской степи, полковомъ лѣкаремъ усмотренныхъ» (1772, Санкт-Петербург).

Губернська реформа 1775 р. в Російській імперії встановила єдину для всіх губерній організацію медицини. У кожному повіті мав бути «докторъ, лѣкарь, 2 подлѣкарей и 2 лѣкарскихъ учениковъ».

Основоположник вітчизняного акушерства і медичної термінології Нестор Максимович Максимович-Амбодик (1744–1812) уклад 4 словники: медико-хірургічний (1780), анатомо-фізіологічний (1783), медико-патологіко-хірургічний (1785) та ботанічний (1804).

Данило Самійлович Самойлович (1744–1805), засновник епідеміології в Російській імперії, ввів значну кількість назв у медичну термінологію. Першочерговим завданням наукової медичної спільноти він вважав відтворення рідною мовою всіх іншомовних медичних термінів. У 1784 р. Д. Самойлович приїхав у Херсон для боротьби з пошестю чуми. Перше в Російській імперії самостійне наукове товариство лікарів — Медичне зібрання — було створено в Херсоні 29 липня 1784 р. за ініціативою Д.С. Самойловича.

1782 р. українець Олександр Михайлович Шумлянський (1748–1795) вперше у світі описав капсулу ниркового клубочка, яку названо його ім'ям.

Історію медицини як навчальну дисципліну в Україні започаткував професор медичного класу Києво-Могилянської академії Петро Павлович Пелехин (1790–1871).

1801 р. народився Володимир Іванович Даль, військовий лікар, почесний член Петербурзької академії наук (1863), письменник, що творив під псевдонімом Козак Луганський, та словникар, автор «Толковаго словаря живаго великорускаго языка». Готував також «Малоросійській словарь». В.І. Даль 1830 р. завідував шпиталем в Умані Київської губернії.

У часописі «Кіевская старина» надруковано відгук на книгу Якова Олексійовича Чистовича «Исторія первыхъ медицинскихъ школъ въ Россіи» (Санктъ-Петербургъ, 1883), у якому рецензент зазначив, що серед названих лікарів «42 изъ нихъ были малороссы». «Базилевичъ Григорій Івановичъ, сынъ священника Бѣлгородской губ., учился сперва въ Кіевской духовной академіи, а потомъ учился медицинѣ въ училищѣ при СПб. генеральномъ сухопутномъ госпиталѣ и за границей, въ Страсбургѣ, где получилъ докторскій дипломъ; въ Россіи повторилъ докторскій экзамень и былъ назначень профессоромъ патологии СПб. медико-хирургической академіи, а потомъ — и учёнымъ секретарёмъ медицинской коллегіи. Барсук-Мойсеевъ Ѳома Івановичъ. Точное происхож-

деніе его и званіе не обозначено. Учился сперва въ Кіевской духовной академіи, потомъ окончилъ Московскій университетъ по медицинскому факультету и сдалъ экзаменъ на доктора медицины. Былъ профессоромъ физиологіи въ Московскомъ университетѣ. Гнѣдичъ Пётръ Петровичъ, уроженецъ г. Полтавы, обучался за границей, въ Вѣнѣ, Берлинѣ и Лейпцигѣ въ которомъ получилъ докторскій дипломъ. Гороховскій Маркъ Ивановичъ, родомъ изъ Кіева, учился сначала въ Кіевской духовной академіи, а потомъ въ Московскомъ университетѣ. Выдержавъ докторскій экзаменъ, былъ определёнъ главнымъ докторомъ Балтійскихъ флотовъ, затемъ былъ переведёнъ инспекторомъ Слободско-украинской врачебной управы. Загорскій Пётръ Андрѣевичъ, сынъ священника Новгородсѣверского уѣзда, сперва воспитывался въ Черниговскомъ коллегіумѣ, а затемъ въ СПб. Генеральномъ сухопутномъ госпиталѣ. Сдавъ докторскій экзаменъ, былъ назначенъ прозекторомъ анатоміи при С.-Петербургскомъ медико-хирургическомъ училищѣ, затемъ былъ назначенъ, там же, адъюнктомъ анатоміи, экстраординарнымъ профессоромъ и наконецъ, ординарнымъ. Звєрака Евстафій Ѳѣдоровичъ, сынъ священника полтавского полка, учился въ СПб. Генеральномъ сухопутномъ госпиталѣ, потомъ за границей, преимущественно, въ Шотландскомъ университетѣ св.Андрѣя, где получилъ и докторскій дипломъ. Былъ докторомъ при Николаевскомъ госпиталѣ. Каменецкій Осипъ Кирилловичъ, сынъ мѣщанина Стародубского полка, сперва воспитывался въ Черниговскомъ коллегіумѣ, потомъ учился въ СПб. Генеральномъ сухопутномъ госпиталѣ. Былъ инспекторомъ СПб. Физиката и первый изъ русскихъ достигъ званія лейбъ-медика императора Александра 1-го. Карпинскій Никонъ Карповичъ, сынъ козака Лубенского полка, сперва воспитывался въ Харьковскомъ коллегіумѣ, потомъ учился въ СПб. Генеральномъ сухопутномъ госпиталѣ. Для довершенія образования уволенъ былъ за границу, причѣмъ въ Страсбургѣ получилъ дипломъ. Въ Россіи былъ назначенъ профессоромъ анатоміи и физиологіи. Квятковскій Несторъ Григорьевичъ, уроженецъ Кіевской губерніи, учился 4 года въ Кенигсбергѣ, где и получилъ докторскій дипломъ. Крутень Матвѣй Самсоновичъ, сынъ Черниговского магистратского бурмистра, первоначально учился въ Кіевской академіи, а потомъ въ СПб. Генеральномъ госпиталѣ. Для пополненія образования 5 лѣтъ занимался въ Лейденѣ, где получилъ дипломъ. Затемъ былъ дивизионнымъ докторомъ. Леонтовичъ Савва Алеѣевичъ, сынъ мѣщанина Миргородского полка, учился въ Кіевской духовной академіи, потомъ въ СПб. адмиралтейскомъ госпиталѣ. Былъ командированъ за границу, въ Страсбургѣ получилъ дипломъ и былъ назначенъ дивизионнымъ докторомъ. Логиновъ Пётръ Романовичъ, сынъ священника Екатеринославского намѣстничества, учился сперва въ Екатеринослав-

ской семинаріи, а потомъ въ СПб. Медицинской школѣ, выдержавъ докторскій экзаменъ, былъ назначенъ адъюнктомъ-профессоромъ хирургіи. Максимовичъ-Амбодикъ Несторъ Максимовичъ, сынъ священника Гадацкого полка, сперва учился въ Кіевской академіи, потомъ въ СПб. генеральномъ госпиталѣ; затемъ продолжалъ образование въ университетѣ въ Страсбургѣ, где и получилъ дипломъ. Отъ медицинской коллегіи получилъ званіе профессора повивального искусства; былъ профессоромъ акушерства при повивальномъ институтѣ. Максимовичъ Иванъ Петровичъ, сынъ козака Миргородского полка, учился сперва въ Кіевской академіи, потомъ въ СПб. адмиралтейскомъ госпиталѣ; окончилъ медицинское образование въ Кенигсбергѣ, где получилъ докторскій дипломъ. Мироновичъ Василій Емельяновичъ, сынъ мѣщанина изъ г. Полтавы, учился въ Екатеринославской семинаріи, затемъ въ СПб. Госпитальной школѣ. Выдержавъ докторскій экзаменъ, былъ утверждёнъ адъюнктомъ хирургіи и «матеріи медики». Митрофановъ Сила Митрофановичъ, сперва учился въ Кіевской академіи, потомъ въ Московскомъ генеральномъ госпиталѣ; командированъ на казѣнный счётъ за границу и въ Лейденѣ получилъ дипломъ. Огіевскій Дмитрій Максимовичъ, сынъ сотника Нѣжинского полка, учился въ Кіевской духовной академіи, затемъ въ СПб. Госпиталѣ, отправленъ былъ за границу, учился въ Страсбургѣ и въ Геттингенѣ, где получилъ докторскій дипломъ. Оршава-Чижевскій Семѣнъ Ивановичъ, сынъ отставного маіора Стародубского уѣзда, сперва учился въ Московскомъ университетѣ, потомъ былъ отправленъ за границу въ Лейденъ, где получилъ докторскій дипломъ. Погорецкій Пётръ Ивановичъ, сынъ священника Кіевской губерніи, учился въ Кіевской академіи; затемъ поступилъ ученикомъ въ СПб. адмиралтейскомъ госпиталѣ; оканчивалъ образование въ Лейденѣ. Полетика Иванъ Андрѣевичъ, надворный совѣтникъ, родился въ г.Ромнахъ, учился въ Кіевской академіи, былъ два раза за границей; въ Лейденѣ получилъ дипломъ, после чего Кильская медицинская академія избрала его въ профессору, где онъ занималъ кафедру два года, а потомъ служилъ въ Россіи. [Былъ и другой медикъ Полетика, Тимоѣй Ивановичъ, тоже родомъ изъ Ромна, учившійся въ Троицко-Сергѣвской семинаріи, а потомъ въ С.-Петербургскомъ госпиталѣ]. Политковскій Ѳѣдоръ Герасимовичъ, сынъ протоіерея Черниговского полка, учился сперва въ Черниговскомъ коллегіумѣ, потомъ въ Московскомъ университетѣ; на счётъ университета былъ отправленъ за границу, въ Лейденѣ получилъ дипломъ, а затемъ былъ профессоромъ практической медицины въ Московскомъ университетѣ. Поньрка Денисъ Васильевичъ, сынъ козака Глуховского повѣта, сперва учился въ Кіевской академіи, потомъ въ Московскомъ госпиталѣ и въ Страсбургѣ. Поповъ Гавріиль Петровичъ, сынъ священника Полтавской губерніи, учился въ Екате-

ринославской семинарії, потомъ въ медицинскої московскої школѣ, где былъ адъюнктъ-профессоромъ акушерства и «судной науки». Рожилинъ Козьма Оѣдоровичъ, сынъ козака Лубенского полка, окончивъ Кіевскую академію, учился въ СПб. госпиталѣ; въ Лейденѣ получилъ дипломъ и затемъ былъ докторомъ украинскої дивизіи. Руцкій Илья Васильевичъ, уроженецъ Кіевского намѣстничества, учился въ Кіевскої академіи, потомъ въ С.-Петербургскомъ генеральномъ госпиталѣ; въ Страсбургѣ получилъ дипломъ и былъ профессоромъ Московскої акушеркої школы. Саполовичъ Яковъ Осиповичъ, сынъ посполитого Прилуцкого полка, учился въ Кіевскої академіи, потомъ въ Кронштадскомъ адмиралтейскомъ госпиталѣ. Выдержавъ докторскій экзамень, былъ назначенъ профессоромъ хирургіи и заведующимъ СПб. хирургическимъ инструментальнымъ заводомъ. Сидоровичъ Алеѣѣй, сынъ мѣщанина изъ г.Конотопа, учился сначала въ Кіевскої академіи, потомъ въ С.-Петербургскомъ генеральномъ госпиталѣ, а для дальнѣйшого образованія отправленъ былъ за границу. Смеловскій Тимоѣй Андрѣевичъ, родомъ изъ Малороссіи, сперва учился въ Харьковскої семинарії, потомъ въ СПб. медико-хирургическої школѣ и былъ профессоромъ ботаники. Смеловскій Иванъ Андрѣевичъ, учился въ СПб. адмиралтейскомъ госпиталѣ; назначенъ былъ экстраординарнымъ профессоромъ патології и терапіи. Соболевскій Григорій Оѣдоровичъ, сынъ Глуховского значкового товарища, первоначально былъ придворнымъ пѣвчимъ, потомъ учился въ Троицко-Сергіевскої семинарії и въ СПб. генеральномъ госпиталѣ. Въ Лейденѣ получилъ докторскій дипломъ, а потомъ, отъ медицинскої коллегіи, званіе профессора ботаники. Былъ назначенъ докторомъ гвардѣйскихъ полковъ. Сандуль-Стурдза Яковъ Тимоѣевичъ, сынъ священника Переяславского уѣзда, учился въ Черниговскомъ коллегіумѣ, потомъ въ Московскомъ генеральномъ госпиталѣ; былъ назначенъ инспекторомъ Слободско-украинскої врачебної управы. Тереховскій Мартынъ Матѣевичъ, сынъ священника Гадяцкого полка, учился въ Кіевскої академіи, потомъ въ СПб. генеральномъ госпиталѣ; былъ профессоромъ химіи въ Московскомъ госпиталѣ и почѣтнымъ членомъ медицинскої коллегіи. Тимковскій Осипъ Тимоѣевичъ, сынъ козака Миргородского полка, учился въ Кіевскої академіи, потомъ въ СПб. адмиралтейскомъ госпиталѣ; въ Страсбургѣ получилъ дипломъ; былъ врачѣмъ Смоленскої дивизіи и штатдѣ-физикомъ въ Москвѣ. Тимковскій Иванъ Осиповичъ, сынъ доктора, учился въ Московскомъ университетѣ и служилъ при физикатѣ въ медицинскої коллегіи докторомъ. Тимченко Григорій Павловичъ, обучался сперва въ Кіевскої академіи, потомъ въ СПб. адмиралтейскомъ госпиталѣ; въ Килѣ получилъ докторскій дипломъ и былъ профессоромъ повивального искусства въ Москвѣ. Тихорскій Ома Трофимовичъ, сынъ козака Переяславского полка,

учился въ Кіевскої академіи и въ СПб. адмиралтейскомъ госпиталѣ, докторскій дипломъ получилъ въ Страсбургѣ. Оѣдоровскій Андрѣй Ивановичъ, сынъ священника Бѣлгородскої губерніи, первоначально учился въ Харьковскомъ коллегіумѣ, потомъ въ Кронштадскомъ госпиталѣ; сдавъ докторскій экзамень, былъ адъюнктъ-профессоромъ анатоміи. Фіалковскій Степанъ, учился въ СПб. госпиталѣ, потомъ за границей, въ Страсбургѣ получилъ дипломъ. Шафонскій Аѣанасій Филимоновичъ, сынъ сотника Черниговского полка, учился въ Галлѣ, въ Страсбургѣ получилъ дипломъ, былъ штатдѣ-физикомъ и управляющимъ медицинскої конторой въ Москвѣ. [Онъ же, авторъ «Описанія Черниговского намѣстничества»]. Шумлянскій Алеѣандръ Михайловичъ, сперва учился въ Кіевскої академіи, потомъ въ СПб. генеральномъ госпиталѣ, получилъ въ Страсбургѣ дипломъ, былъ ординарнымъ профессоромъ хирургіи и почѣтнымъ членомъ медицинскої коллегіи. Ягельскій Касьянъ Осиповичъ, первоначально учился въ Кіевскої академіи, потомъ въ СПб. госпиталѣ, получилъ докторскій дипломъ въ Лейденѣ». «Изъ остальныхъ 481-го медика, 431 — были по происхожденію иностранцы, а остальные — уроженцы Россіи, причѣмъ изъ нихъ 19 человекъ имеютъ русскіе фамиліи, а остальные (изъ 50-ти) носили фамиліи иностранные. Такимъ образомъ, громадное большинство докторовъ (82%) приходилось надолу иностранцевъ, съ иностранными фамиліями — 6% и великороссовъ — 4%; малороссовъ значить было 8%. Если принять во вниманіе, что изъ этихъ малороссовъ большинство происходило изъ духовного и податного сословія, то можно сделать заключеніе, что въ концѣ XVIII вѣка стремленіе къ просвѣщенію въ Малороссіи было очень значительно, причѣмъ шли учиться не только дѣти дворянъ, но также сыновья священниковъ, мѣщанъ и козаковъ; учились медицинѣ сначала въ Россіи, затемъ ѣхали за границу и получали тамъ дипломы. По сословіямъ доктора изъ малороссовъ были: изъ духовного званія — 11, козаковъ — 9, мѣщанъ — 4, крестьянъ — 2, старшинскихъ дѣтей — 2, дворянъ — 3, 1 сынъ бурмистра и неизвѣстнаго происхожденія — 10. Большинство изъ нихъ (23) образованіемъ своимъ обязаны Кіевскої духовної академіи, 5 училось въ семинаріяхъ, 5 въ Московскомъ университетѣ, 6 въ коллегіумахъ и 3 — за границей. Многіе изъ нихъ достигали извѣстности, таковы, напр., знаменитости своего времени — Загорскій, Максимовичъ-Амбодикъ, Полетика Иванъ (первый русскій профессоръ въ заграничномъ университетѣ), ...».

25 березня (6 квітня за новим стилем) 1836 р. народився Микола Васильович Скліфосовський у родині небагатого українського дворянина на хуторі поблизу м. Дубосарів на Дністрі Тираспольського повіту Херсонської губернії (тепер — невизнана Придністровська Молдавська Республіка). У 1870—1871 рр. М.В. Скліфосовський за рекомендацією

М.І. Пирогова очолював кафедру в Імператорському університеті Святого Володимира у Києві. Похований у родовому маєтку в Полтаві. М.В. Скліфосовський є українським ученим не лише тому, що його становлення і перше професійне визнання він отримав на українській землі, але й тому, що він був українцем за духом, любив українську культуру, добре володів українською мовою. М.В. Скліфосовський розмовляв українською в часи перебування у своєму маєтку Яківці під Полтавою, який він регулярно відвідував улітку з 1870 р., любив одягатися в український одяг. М.В. Скліфосовський, якимсь відвідавши Київ і виступаючи з промовою, закінчив її рідною українською: «Києве, ти світоч України!». За цей прояв українського патріотизму він отримав догану від міністра.

У 1841 р. в Києві відкрився медичний курс Імператорського університету святого Володимира.

28 лютого 1857 р. у Костянтинограді в сім'ї дяка народився Оксентій Васильович Корчак-Чепурківський — основоположник викладання соціальної гігієни та засновник української вищої медичної школи, розробник української медичної термінології. Навчався у духовній семінарії. У 1877 р. вступив у Києві на медичний факультет Імператорського університету святого Володимира, але закінчив навчання у Харківському університеті. 1903 р. став доцентом Імператорського університету святого Володимира. У 1908 р. став головою редакційної комісії зі створення української медичної термінології, згодом — членом Медико-санітарної ради Української Народної Республіки (УНР) і міністром Народного здоров'я і опікування Директорії УНР. За його головування комісія остаточно впорядкувала «Російсько-український медичний словник» М. Галина 1920 р. З ім'ям О. Корчак-Чепурківського пов'язано створення першої української класифікації хвороб. У 1922 р. О. Корчак-Чепурківського усунули від викладання на медичному факультеті університету. У 1923 р. він залишив педагогічну діяльність і 13 років прожив у забутті.

1858 р., а не 1856 р., як зазначено в більшості літературних джерел, 14 (26) квітня в селищі Роші Акерманського повіту (тепер Білгород-Дністровського району) народився Мартирій Андроникович Галин (1858—1943), до 1920 р. писався «Галін». Дід Мартирія Іван (Іоанн) і батько Андроник були священниками. Батько Мартирія помер 19.09(1.10.)1873 р. Матір — Ганна Степанівна, уроджена Твердієвич. 1886 р. Мартирій Галин закінчив Військово-медичну академію у Петербурзі, став доктором медицини 1888 р., а не 1887 р. Із 1903 р. виконувач обов'язків головного хірурга Київського госпіталю, але через участь в українських організаціях його затвердили лише 1911 р. М. Галин з ослабленням заборони російським урядом української мови взяв участь у заснуванні 1907 р. Українського наукового товариства (УНТ) в Києві, та 1908 р. став головою його природничо-лікарської, а 1911 р. — медичної секції, головою термінологічної комісії з медицини. У визвольних змаганнях

1917—1921 рр. М. Галин — генерал-хорунжий санітарної служби армії УНР. За гетьманату 1918 р. керував Термінологічною комісією Міністерства народного здоров'я і опікування, укладач перших українських медичних словників, виданих у 1920 та 1926 р. В еміграції Галин поселився на своїй батьківщині, бо Акерманський повіт Бесарабії колишньої Російської імперії захопила тоді Румунія.

У 1863 р. в родині економіста Івана Васильовича Вернадського народився найвидатніший природодослідник ХХ ст., академік Володимир Іванович Вернадський. Рід Вернадських має глибокі українські корені. Їхній предок шляхтич Верна у визвольній війні українського народу 1648—1654 рр. під проводом Б. Хмельницького бився на боці козаків. Російське дворянство отримав дід Володимира Василь, і уже його прізвище було Вернадський. Володимир Вернадський був українцем і по матері, Ганна Петрівна була зі старовинного українського старшинсько-козацького роду. 1873 р. В. Вернадський вступив до 1-го класу Харківської гімназії, де прочився 3 роки. Його батько приятелював з Т. Шевченком та іншими українськими діячами. У Києві В. Вернадський мешкав на Липках у своєї бабусі. 1905 р. В.І. Вернадський написав «Записки Російської академії наук» про зняття заборони українських газет, журналів і книжок в Російській імперії, на що царський уряд ослабив цензуру на українську мову в Україні. В.І. Вернадський 1911 р. — найактивніший член Комітету з відзначення у Москві 50-річчя пам'яті Т. Шевченка від Російської академії наук. Боротьба за рідну мову викладена В.І. Вернадським у статті «Українське питання», яка написана 1917 р. на хуторі Ковиль-гора на Полтавщині, куди він поїхав, щоб більшовики не розстріляли його як товариша міністра освіти і науки Тимчасового Уряду Керенського.

1863 р. народився Олександр Юхимович Щербак (1863—1934) — засновник вітчизняної фізіотерапії, зі шляхтичів Чернігівської губернії. Він закінчив класичну гімназію при Історико-філологічному інституті у Ніжині із золотою медаллю. У 1881 р. вступив у Києві на медичний факультет Імператорського університету святого Володимира, потім був переведений у Санкт-Петербурзьку Військово-медичну академію, яку закінчив 1887 р. зі ступенем лікаря з відзнакою. У 1890 р. він захистив докторську дисертацію «Про залежність фосфорного обміну від посиленої чи ослабленої діяльності головного мозку». У 1890—1893 рр. вивчав неврологію в Парижі, Берліні, Лейпцигу. У 1894—1910 рр. у Варшавському університеті (Uniwersytet Warszawski) організував викладання нервових хвороб і судової психіатрії. У 1910 р. переїхав у Севастополь, де з 1914 р. керував Інститутом фізичних методів лікування — першою такою установою у вітчизняній історії. Його праці «Уведення до курсу загальної фізіотерапії», «Про так називаний біологічний резонанс», «Про біологічні основи електротерапії» були настільними книгами вітчизняних лікарів. У канони вегетології увійшли «електрична проба

Щербака», «теплорегуляційний рефлекс Щербака». О.Ю. Щербак заклав підгрунтя теоретичної і клінічної фізіотерапії.

1871 р. народився Валентин Феліксович Войно-Ясенецький (1871–1961) — вчений-хірург, доктор медичних наук, професор хірургії, релігійний діяч, святий та сповідник ХХ ст., архієпископ Сімферопольський та Кримський. Із 1898 до 1903 р. — студент медичного факультету Імператорського університету святого Володимира у Києві. У 1916 р. захистив докторську дисертацію на тему «Регіональна анестезія». 1946 р. — лауреат Сталінської премії 1-го ступеня за наукову розробку нових хірургічних методів лікування гнійних захворювань і поранень. Автор книг «Нариси гнійної хірургії», «Наука й релігія» та трактату «Дух, душа і тіло». 22 листопада 1995 р. канонізований як православний Святий Лука.

У липні 1888 р. в містечку Нова Прилука Бердичівського повіту Київської губернії (тепер село Липовецького району Вінницької обл.) народився Зельман (Соломон Якович) Ваксман (Selman Waksman). Дата народження називається різна (2 або 22 липня), а 20 липня вказано у власноручній біографії. 1911 р. виїхав з України до США і в 1952 р. став Нобелівським лауреатом з фізіології й медицини «за відкриття стрептоміцину — першого антибіотика, ефективного при лікуванні туберкульозу».

1891 р. у Києві народився Михайло (Михаїл) Панасович (Опанасович, Афанасійович) Булгаков (1891–1940) — лікар, письменник і драматург. Закінчив медичний факультет Імператорського університету святого Володимира у 1916 р. Автор 72 творів, серед яких чи не найзнаменитіший «Майстер і Маргарита».

1906 р. царський уряд, наляканий революційними подіями 1905 р., видав «Тимчасові правила про друк», якими послабив утиски української мови, встановлені Валуєвським циркуляром і Емським указом.

29 квітня 1907 р., після послаблення російським урядом заборони української мови, наша інтелігенція у Києві заснувала УНТ з метою «допомагати розробленню і популяризації українською мовою різних галузей науки». Серед перших 16 членів-засновників УНТ було 3 лікарів: О.Г. Черняхівський, М.А. Галин, О.В. Корчак-Чепурківський. Головою обрали видатного українського історика, керівника кафедри Львівського університету, голову Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) у Львові, професора Михайла Сергійовича Грушевського. Дійсний член УНТ мусив мати опубліковані наукові праці. Лікарі спочатку працювали в об'єднаній Математично-природничій секції УНТ для математичних, природничих і лікарських наук, створеній 25 травня 1907 р. за участю лікарів Олександра Черняхівського, Мартирія Галина, Овксентія Корчака-Чепурківського та Євгена Черняхівського (під головуванням приват-доцента гістолога Олександра Григоровича Черняхівського).

1908 р. в Києві в УНТ створили Природничо-лікарську секцію, головою обрали головного хірурга

Київського госпіталю М. Галина, автора знаменитого «Російсько-українського медичного словника».

У лютому 1908 р. на Природничо-лікарській секції М. Галин уперше виголосив доповідь українською «Про симуляції в хірургії», яку тоді ж опублікували в «Записках УНТ в Києві». На Наддніпрянщині це була перша після двовікових заборон українська науково-медична публікація. Упродовж 1908 р. Природничо-лікарська секція провела 10 засідань. На загальних зборах 26 жовтня 1908 р. О.В. Корчак-Чепурківський виголосив доповідь «Мальтузіанство і неомальтузіанство з погляду соціальної гігієни».

1911 р. у Києві у зв'язку зі зростанням чисельності Природничо-лікарської секції з неї виділилася окрема Медична секція УНТ, головою якої залишився М.А. Галин. Виступи члени секції друкували у «Збірнику медичної секції УНТ в Києві» (редкомітет у складі М.А. Галина і О.Г. Черняхівського), 5 випусків видали в 1910, 1912, 1913, 1918 і 1922 р. Медична секція УНТ особливо переймалася проблемою української медичної термінології. Цю роботу очолювали М.А. Галин і О.В. Корчак-Чепурківський. М.А. Галин підготував свій перший «Російсько-український медичний словник», а згодом і «Медичний латинсько-український словник». О.В. Корчак-Чепурківський уже за більшовицької «українізації» став головою редакційної комісії для розробки української медичної термінології, видав «Російсько-український медичний словник» Галина, розробив українську номенклатуру хвороб.

Після початку в березні 1917 р. Української національної революції, до першого складу Центральної Ради в Києві увійшли лікарі — акушер-гінеколог Олександр Крупський (1875–1943), репресований у 1937 р., і фтизіатр Андрій Журавель (1892–1938), розстріляний енкаведівцями у 1938 р. На перших зборах Центральної Ради був присутній Юрій Вороний, який у 1933 р. першим у світі пересадив нирку.

У той буремний час виникла Спілка українських лікарів у Києві.

12–14 жовтня 1917 р. за ініціативою Спілки українських лікарів у Києві пройшов Всеукраїнський лікарський з'їзд, під час якого представники 79 лікарських організацій створили Всеукраїнську спілку лікарів і обрали президію. Організаторами спілки були Євген і Олександр Черняхівські, Олександр Крупський, Овксентій Корчак-Чепурківський, Марко Нещадименко, Михайло Левитський, Модест Левицький, Володимир Удовенко, Павло Кучеренко, Олександр Тижненко, Євмен Лукасевич, Дмитро Одріна, Аркадій Барбар, Антін Собкевич, Іван Липа, Борис Матюшенко, Олександр Пучківський, Олекса Білоус, Василь Наливайко, Леонід Гиренко, Іван Тесленко, Мартирій Галин, Валентина Радзимовська та ін.

3 травня 1918 р. П. Скоропадський створив уряд, у якому Міністерство народнього здоров'я (так воно спочатку називалося) очолив Всеволод Юрійович Любинський (1840–1920) — уродженець Київщини, доктор медицини, лікар-фармаколог, член Української народньої громади. Належав до міністрів, які

провадили українізацію. Він зберіг свою посаду в Міністерстві народного здоров'я й державного опікування (так воно називалося пізніше) й після змін уряду 24 жовтня та 14 листопада 1918 р.

22 січня 1919 р. проголошено акт возз'єднання УНР із Західно-Українською народньою республікою (ЗУНР, 1918) в єдину соборну державу. Директорія УНР зберегла гетьманське Міністерство народного здоров'я і опікування, яке в Києві очолював Б.П. Матюшенко.

Другим міністром Народного здоров'я і опікування періоду Директорії став декан медичного факультету Українського народного університету О.В. Корчак-Чепурківський.

У час української революції у 1918–1919 рр. у Києві виходив «Вісник Міністерства народного здоров'я й опікування» та «Українські медичні вісти», які видавала Всеукраїнська спілка лікарів.

1919 р. третім керівником Міністерства народного здоров'я уряду УНР став Олекса Білоус (Білоусов) (1868–1929).

1920 р. у Києві видали друком перший «Російсько-український медичний словник» М.А. Галина.

1921 р. після довготривалої та виснажливої війни за незалежність на кілька фронтів УНР впала.

Після поразки національної революції на Великій Україні більшовики заборонили всі українські організації, тож українське життя розвивалося в еміграції, куди виїхала значна частина української інтелігенції, та трохи в Галичині, бо утиски українців поляками були м'якшими за комуністичні на Східній Україні. Навіть українському Києву більшовики не довіряли і перенесли столицю УСССР до Харкова.

Термінологічна діяльність українських лікарів-науковців у добу радянської «українізації» зосередилася в медичній секції Всеукраїнської академії наук (у 1924 р. — 142 члени), яку очолював О. Черняхівський, пізніше — Д. Заболотний. Ними було видано сотні українських підручників і монографій, О. Корчак-Чепурківський розробив українську номенклатуру хвороб (1927). На 35 кафедрах медичного інституту провадили викладання українською мовою. Упродовж 1927 р. провели 123 зібрання секції. Але невдовзі почалися жорстокі репресії комуністичного режиму проти української культури і науки, розстріляне українське відродження, жакливий геноцид-голодомор. Ліквідували медичну секцію Всеукраїнської академії наук, українську мову витіснили з наукових, навчальних і лікувальних закладів. Замість заарештованих українських науковців прислали вчених із Росії.

У 20-х роках ХХ ст. в УРСР виходили 33 україномовні медичні часописи. У подальшому залишився лише 1.

У 1932–1933 рр. комуністичний кремлівський уряд влаштував штучний голодомор в Україні — найстрашнішу трагедію мирного часу не лише ХХ ст., а й за всю історію людства.

1933 р. українець Ю.Ю. Вороний вперше у світі успішно пересадив трупну нирку.

У 1936 р. звинуватили у фашистсько-націоналістичних поглядах сина О.В. Корчака-Чепурківського, видатного українського демографа Ю.О. Корчака-Чепурківського.

У радянській Україні в 1937–1938 рр. Овксентій Корчак-Чепурківський, Володимир Удовенко, Володимир Підгаєцький, Микола Кудрицький, Андрій Барбар, Олександр Пучківський, Олександр та Євген Черняхівські, Олександр Крупський, Андрій Журавель та інші, які в часи так званої більшовицької українізації 1920-х років продовжували розвиток української медицини, медичної освіти і науки, були морально або фізично знищені, а згадки про їхню діяльність заборонені. Комуністична партія і радянська влада призвели до денационалізації та зросійщення українців, якої не може побороти й донині.

Після Другої Світової війни 1939–1945 рр. понижена охорона здоров'я України поступово відбудовувалася. У Києві існувала плеяда науковців-медиків: М.М. Амосов, О.О. Богомолець, Л.В. Громашевський, О.С. Коломійченко, В.П. Комісаренко, О.М. Лук'янова, О.М. Марзєєв, А.П. Ромоданов, М.Д. Стражеско, О.О. Шалімов, Д.Ф. Чеботарьов, Т.Г. Яновський.

Після Чорнобильської катастрофи 26 квітня 1986 р. у Києві було створено Центр радіаційної медицини Академії медичних наук УСССР.

Ще за існування ССССР, 1989 р. у Києві лікарі-рухівці С. Гаврилюк, В. Городинський, В. Івасюк, С. Нечаїв, Л. Пиріг, О. Ціборовський започаткували Медичну комісію Народного Руху України. Виник оргкомітет Української медичної асоціації у складі Сергія Гаврилюка, Валерія Городинського, Едвіна Задорожного, Людмили Максимець, Віктора Маргітича, Олега Мусія, Станіслава Нечаєва, Любомира Пирога, Олексі та Людмили Соколюків, Костянтина Тринуса, Олега Ціборовського. Користуючись депутатськими правами (в умовах компартійної цензури), депути С. Нечаїв та Л. Пиріг зверталися через газети до лікарів України.

В історичний день 30 червня 1990 р. у Києві відбувся Перший з'їзд Української медичної асоціації, де назву організації змінили на Всеукраїнське Лікарське Товариство (ВУЛТ). Президентом обрали професора Л. Пирога, депутата Верховної Ради УРСР. Правління ВУЛТ обрали у складі: К. Тринуса (голова), Є. Білинського, В. Городинського, Е. Задорожного, Л. Максимець, В. Маргітича, С. Нечаєва, О. Соколюка, І. Солоненка, О. Ціборовського, В. Чмиря, Л. Шевчика, Ю. Дашо, О. Кіцери, Ю. Калінобродського, Л. Попиль, Ю. Шаварова, В. Харченка, В. Погорелова (Погорілого). Ревізійну комісію обрали у складі: О. Мусія, С. Гаврилюка та О. Олійника (пізніше перебрали на Ю. Житієва (Романенка)).

У рік 80-ліття Руського (Українського) Лікарського Товариства та 40-річчя Українського Лікарського Товариства Північної Америки (УЛТПА) 3–17 серпня 1990 р. вперше на Батьківщині у Києві та Львові разом з лікарями тоді Української РСР, відбувся III Конгрес Світової Федерації Українських Лікар-

ських Товариств (СФУЛТ), на якому ВУЛТ було прийнято до СФУЛТ.

Із 1990 до 2019 р. ВУЛТ провело 17 з'їздів, переважно шодвароки.

24 серпня 1991 р. Україна проголосила свою Незалежність.

24 лютого 1992 р. ВУЛТ було зареєстровано Міністерством юстиції України, реєстраційний № 209. Засновниками ВУЛТ виступили: Л.А. Пиріг, І.М. Солоненко, О.М. Ціборовський, В.П. Чмир, Є.О. Білинський, О.М. Соколюк, С.В. Нечаїв, О.О. Кіцера, Л.М. Максимець, Е.М. Задорожній.

2 квітня 2005 р. на спільному засіданні Великої ради ВУЛТ та ініціативної робочої групи Громадської ради при Міністерстві охорони здоров'я України вперше обговорили законопроект про лікарське самоврядування і видрукували в часописі «Українські Медичні Вісті» т. 6, № 1–2 (64–65).

Лікарське самоврядування в розвинених країнах світу утверджене Мадридською декларацією 1987 р. на 39-му Світовому Лікарському Зібранні. В Україні професійну незалежність уже мають судді (згідно із Законом від 15.12.1992 р. № 2862-ХІІ «Про статус суддів»), адвокати (Закон від 19.12.1992 р. № 2887-ХІІ «Про адвокатуру»), нотаріуси, а лікарі все ще перебувають у кріпацькій залежності від чиновництва.

21–22 квітня 2005 р. в Івано-Франківську відбувся Восьмий з'їзд ВУЛТ. Президентом обрали академіка Академії медичних наук України Л.А. Пирога, головою правління — С.В. Нечаєва. Серед інших питань обговорили і схвалили законопроект «Про лікарське самоврядування», зніційований ВУЛТ.

6 липня 2005 р. законопроект «Про лікарське самоврядування» обговорили на Парламентських слуханнях, що було відображено у Рекомендаціях Парламентських слухань.

Восени 2005 р. ВУЛТ відвідав керівник міжнародного відділу Польського Лікарського Товариства Кшиштоф Макух і поділився досвідом функціонування лікарського самоврядування в Польщі.

22 листопада 2005 р. на Конференції ВУЛТ у Києві, під час обговорення законопроекту «Про лікарське самоврядування», ексміністр охорони здоров'я М.Є. Поліщук сказав: «Повинна громадськість впливати на все. Громадськість повинна, в тому числі, впливати на кадрову політику. Знову починаються кабінетні ігри. Надзвичайно велике значення буде мати громадськість. Ми зараз дали команду готувати законопроект про Українську Медичну Асоціацію. Потім ми стали думати про Українську Лікарську Колегію, але тепер ми зупинилися на Всеукраїнському Лікарському Товаристві, якому треба надати відповідний законодавчий статус. Для чого створювати Асоціацію чи Колегію, коли є Всеукраїнське Лікарське Товариство (ВУЛТ)? Така громадська організація є! ВУЛТ створено не з кабінетів, а створено знизу».

17 березня 2006 р. проект Закону України «Про лікарське самоврядування», який зніційовало ВУЛТ, зареєстрували у Верховній Раді України за № 9250.

19 травня 2006 р. нову, доопрацьовану редакцію проекту закону України «Про лікарське самоврядування» оприлюднила медична газета України «Ваше здоров'я» у № 18.

28–30 серпня 2006 р. в Полтаві на ХІ Конгресі СФУЛТ також був обговорений та схвалений законопроект «Про лікарське самоврядування», що знайшло своє відображення у Резолюції Конгресу: «Ми, як на Батьківщині, так і у діаспорі, щиро сумуємо, що наш працьовитий і талановитий народ не живе так, як він на те заслуговує. Нам усім боляче, що наші колеги в Україні не мають належних умов для виконання своєї шляхетної місії через відсутність належного фінансування, технологічного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення, недосконалу систему організації та управління охороною здоров'я, що залишається, по суті, реліктом компартійного тоталітаризму, а їхні пацієнти, відповідно, за наявності високоосвічених талановитих лікарів не мають змоги одержати доступну, якісну та ефективну медичну допомогу, позбавлені належної соціальної підтримки. В діючій системі охорони здоров'я відсутній кваліфікований її контроль з боку громадських і професійних медичних організацій. Тож підтримаймо усім своїм авторитетом проект Закону «Про лікарське самоврядування», внесений до Верховної Ради України».

7 вересня 2006 р. законопроект «Про лікарське самоврядування», доопрацьований народним депутатом В.Г. Карпуком та іншими членами ВУЛТ з подачі голови Комітету з питань охорони здоров'я Верховної Ради України Т.Д. Бахтеєвої, пройшов перереєстрацію у Верховній Раді України за № 2053.

14–15 квітня 2007 р. відбувся Перший всеукраїнський конгрес з медичного права і соціальної політики, організований ВУЛТ разом з Українською медико-правовою асоціацією, Академією адвокатури України за підтримки Міністерства охорони здоров'я України, Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я, Постійної комісії з питань охорони здоров'я і соціальної політики Київської міської ради, Національної Ради з питань охорони здоров'я при Президенті України, Інституту держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України, Національної академії державного управління при Президенті України та низки інших організацій. На конгресі також обговорювався проект закону «Про лікарське самоврядування».

10–12 травня 2007 р. у Вінниці відбувся Дев'ятий з'їзд ВУЛТ, під час якого вкотре знову жваво обговорювався проект закону України «Про лікарське самоврядування». Почесним президентом ВУЛТ обрали академіка Академії медичних наук України Л.А. Пирога, президентом — О.С. Мусія, головою правління — С.В. Нечаєва.

У вересні 2007 р. Київ з офіційним візитом відвідали представники Німецького Лікарського Товариства та Фінського Лікарського Товариства для обміну досвідом щодо лікарського самоврядування. Відбулися зустрічі з правлінням ВУЛТ, у Міністерстві ох-

рони здоров'я України та в Комітеті Верховної Ради України з питань охорони здоров'я.

25–27 листопада 2007 р. делегація ВУЛТ в особі його президента О.С. Мусія та голови правління С.В. Нечаєва на запрошення Фінського Лікарського Товариства у Гельсінкі ознайомила з функціонуванням лікарського самоврядування у Фінляндії та в інших країнах Північної Європи.

11 січня 2008 р. у Міністерстві охорони здоров'я у ході громадських слухань під час обговорення проекту Програми діяльності Кабінету Міністрів «Український прорив: для людей, а не політиків» голова Громадської ради при МОЗ О. Мусій нагадав про законопроект «Про лікарське самоврядування» підготований ВУЛТ.

12 січня 2008 р. проект закону України «Про лікарське самоврядування» в доопрацьованій редакції обговорювався членами Української медико-правової асоціації.

15 січня 2008 р. під час загальнонаціонального громадського обговорення проекту Програми діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не політиків» за участю Прем'єр-Міністра України Юлії Володимирівни Тимошенко знову згадувалося про законопроект «Про лікарське самоврядування», підготований ВУЛТ.

21–22 січня 2008 р. законопроект «Про лікарське самоврядування» удосконалювався на Дорадчій раді Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я.

5 лютого 2008 р. на засіданні Громадської ради при Міністерстві охорони здоров'я України, у присутності міністра, голова правління ВУЛТ С. Нечаїв вкотре нагадав, що ВУЛТ ще 2005 р. підготовано проект закону «Про лікарське самоврядування».

2–6 березня 2008 р. делегація ВУЛТ у складі президента О. Мусія, голови правління С. Нечаєва та представників регіональних організацій: А. Базилевича з Українського Лікарського Товариства у Львові та М. Тищука з Одеської крайової організації ВУЛТ відвідала Берлін, де ознайомилися з функціонуванням лікарського самоврядування у Німеччині.

У жовтні 2008 р. в Сеулі ВУЛТ отримав членство у Світовому лікарському товаристві (World Medical Association — WMA).

4 листопада 2008 р. в Українському незалежному інформаційному агентстві новин у Києві в пресконференції, присвяченій вступу ВУЛТ до Світового лікарського товариства, взяли участь президент ВУЛТ О. Мусій, голова правління ВУЛТ С. Нечаїв і народний депутат В. Карпук.

23 грудня 2008 р. для адаптації українського законодавства в галузі охорони здоров'я до світових надбань, керуючись деклараціями Світового лікарського товариства: Каліфорнійською (1986) щодо незалежності і професійної свободи лікаря, Мадридською (1987) про необхідність самоврядування лікарської професії (професійної незалежності лікаря) та Сеульською (2008) стосовно лікарського самоврядування, ВУЛТ подав до українського Парламенту законопро-

ект «Про лікарське самоврядування» (№ 3539, депутати — В.Г. Карпук, Є.Д. Добряк, Л.С. Григорович).

24–27 вересня 2009 р. у Євпаторії відбувся Десятий з'їзд ВУЛТ. Президентом обрали О.С. Мусія, головою правління — С.В. Нечаєва. На євпаторійському з'їзді ВУЛТ разом з іншими лікарськими організаціями вперше за всю історію України було прийнято Етичний кодекс лікаря України.

16 грудня 2009 р. Президент України видав Указ № 1055/2009 «Про відзначення 100-річчя Українського Лікарського Товариства».

24 лютого 2010 р. Кабінет Міністрів видав Розпорядження № 364-р «Про підготовку та відзначення 100-річчя Українського лікарського товариства», яким затвердив святкування на державному рівні.

30 вересня — 3 жовтня 2010 р. у Львові на XIII Конгресі СФУЛТ, присвяченому 100-річчю Лікарського Товариства, відбулося представлення ювілейної монети та спецпогашення поштового конверта. О. Мусій та С. Нечаїв підготували 4 книги.

У червні 2013 р. делегація ВУЛТ у складі почесного президента Л. Пирога, президента О. Мусія, голови правління С. Нечаєва та членів правління А. Базилевича і М. Тищука взяла участь у Парламентських слуханнях, під час яких О. Мусій виголосив доповідь про запровадження лікарського самоврядування.

У листопаді 2013 р. Комітет Верховної Ради України з питань охорони здоров'я спільно з ВУЛТ провів засідання круглого столу: «Лікарське самоврядування: міжнародний досвід та перспектива впровадження в Україні».

Навесні 2014 р. у Комітеті Верховної Ради України з питань охорони здоров'я згадали про лікарське самоврядування і створили робочу групу з підготовки проекту Закону України, спрямованого на впровадження в Україні лікарського самоврядування.

11–12 вересня 2014 р. у Тернополі була проведена Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Післядипломна освіта та лікарське самоврядування за європейськими стандартами». У конференції взяли активну участь з доповідями члени ВУЛТ О. Волосовець, І. Дзюбановський, І. Найда, С. Нечаїв, І. Паньків та В. Севастьянов. За рекомендацією та під керівництвом ректора Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського Л. Ковальчука доповіді про лікарське самоврядування підготували також працівники цього вищого навчального закладу А. Вайда та І. Кліщ.

У жовтні 2014 р. у Верховній Раді зареєстрували законопроект «Про лікарське самоврядування», внесений народним депутатом України Р.Р. Ілюком.

У червні 2015 р. в Києві Історико-термінологічною комісією ВУЛТ спільно з Національною науковою медичною бібліотекою України та Національним музеєм медицини України проведено День історичних читань «Українська медицина у віках».

1 липня 2015 р. Комітетом Верховної Ради України з питань охорони здоров'я проведено слухання «Запровадження лікарського самоврядування в Україні», у яких

від ВУЛТ узяти участь О. Мусій, А. Базилевич, О. Волосовець, А. Гук, О. Зелінський, Р. Ілик, В. Карпук, В. Князевич, К. Надутий, С. Нечаїв, М. Островський, О. Перетяка, М. Поліщук, В. Севастьянов, М. Тишук, а також зарубіжні експерти Отмар Клойбер, Мацей Гаманкевіч, Марек Шевчиньскі, Андрей Кехайов.

22–23 серпня 2016 р. в Києві відбувся XVI Конгрес СФУЛТ. Проблеми лікарського самоврядування були присвячені доповіді Ю.О. Мицика (Львів) «Організація та досвід лікарського самоврядування в Польщі та інших країнах ЄС», О.В. Гордієнко (Київ) «Метаетична система гуманітарної (соціально-економічної) безпеки як конституюча комунікативна основа самоврядування лікарів» та питання круглого столу «Професійне самоврядування лікарів та інших медичних професій в новій системі охорони здоров'я».

28 грудня 2016 р. народний депутат О. Мусій вніс законопроект про лікарське самоврядування до Верховної Ради України.

13 січня 2017 р. народний депутат Ольга Богомолець внесла до Верховної Ради України альтернативний законопроект.

1–2 червня 2017 р. в Національній науковій медичній бібліотеці України відбулася перша робоча сесія експертної групи ВУЛТ щодо опрацювання законопроекту про лікарське самоврядування за участі експертів з Німеччини (Домен Поднар (Domen Podnar) — політичний радник, Департамент міжнародних справ Німецького Лікарського Товариства) та Польщі (Ладислав Неканда-Трепка (Ładysław Nekanda-Trepka) — член Головної ради, член правління Організаційної комісії Головної ради, Войцех Ідашак (Wojciech Idaszak) — юридичний радник, Головна рада Польського Лікарського Товариства). Для співставлення законопроектів використовувався польський закон «Про лікарські товариства» 1989 р.

30 червня 2017 р. в Києві відбулася Наукова історико-термінологічна конференція ВУЛТ «100-річчя Всеукраїнської Спілки Лікарів».

29 вересня 2017 р. у Кам'янець-Подільському зведена редакція законопроекту про лікарське самоврядування була розглянута і схвалена учасниками Шістнадцятого з'їзду ВУЛТ.

3 жовтня 2017 р. законопроекти «Про лікарське самоврядування», основний О. Мусія № 5617 та альтернативний О. Богомолець № 5617-1, включили до порядку денного Верховної Ради України (№ 2149-VIII).

20 березня 2018 р. обидва законопроекти «Про лікарське самоврядування» ініціатори відкликали, щоб подати спільний варіант.

На Великдень, 6 квітня 2018 р., був зареєстрований у Верховній Раді спільний законопроект «Про лікарське самоврядування» № 8250, який підписали більшість членів профільного Комітету з питань охорони здоров'я та інші депутати: Ольга Вадимівна Богомолець, Олег Степанович Мусій, Андрій Федорович Шипко, Олексій Петрович Мушак, Сергій Петрович Мельничук, Тетяна Дмитрівна Бахтеєва,

Ігор Михайлович Шурма, Юрій Петрович Савчук, Євген Юрійович Рибчинський, Ірина Мирославівна Констанкевич, Олександр Миколайович Біловол, Валерій Олександрович Дубіль.

20 квітня 2018 р. у Комітеті Верховної Ради України з питань охорони здоров'я відбувся круглий стіл на тему: «Лікарське самоврядування та професійні асоціації як запорука професійного зростання медичних працівників», на якому народний депутат О. Мусій презентував новий об'єднаний законопроект «Про лікарське самоврядування» № 8250. В обговоренні законопроекту взяли участь члени ВУЛТ Т. Кавецький, Д. Карабаєв, В. Короленко, К. Надутий, І. Найда, С. Нечаїв, О. Перетяка, І. Сорока.

6 липня 2018 р. у Києві учасниками конференції «100-річчя Міністерства народнього здоров'я та опікування України і лікарське самоврядування» підготована заява ВУЛТ, у якій пропонувалося Міністерству охорони здоров'я: «спільно звернутися до Верховної Ради України щодо визначення проекту Закону «Про лікарське самоврядування» як невідкладного».

14–16 листопада 2019 р. у Полтаві відбувся черговий, Сімнадцятий з'їзд ВУЛТ. Основним заходом у науковій програмі був мультимодальний науковий симпозіум «Безперервний процес змін в охороні здоров'я і лікарське самоврядування».

24 вересня 2020 р. у пресцентрі інформгентства «Інтерфакс Україна» відбулася пресконференція «Самоврядування медичних професій від Верховної Ради: звільнення з рабства чи поневолення?». Президент Асоціації стоматологів України І. Мазур, президент Української асоціації сімейної медицини Л. Матюха, президент ВУЛТ О. Мусій, президент Національної лікарської ради України К. Надутий та президент Асоціації гінекологів-ендокринологів України Т. Татарчук наголосили, що категорично не згодні з редакцією законопроекту «Про самоврядування медичних професій в Україні» № 2445-д, зареєстрованого у Верховній Раді України 03.07.2020 р. Нова версія є гіршою, ніж законопроект «Про лікарське самоврядування» від 06.04.2018 р. № 8250. Законопроектом № 2445-д пропонується створити 5 органів професійного медичного самоврядування. Лікарська професія штучно розділяється на 3 окремі юридичні структури. Також ставиться під загрозу існування єдиних етичних правил поведінки у професії, що у світі є основою такої діяльності.

Документом № 2445-д передбачено 5 етичних кодексів: для лікарів первинної ланки, вторинної ланки, стоматологів, медичних сестер та фармацевтів. Робота над законопроектом про лікарське самоврядування тривала понад 10 років. Вінцем цього став проект закону «Про лікарське самоврядування» № 8250, який пройшов не тільки численні громадські обговорення в Україні, а й ще 2 роки тому отримав підтримку 17 європейських лікарських самоврядних організацій.

Українська медицина йде до лікарського самоврядування вже понад тисячу років, тобто від свого зародження на наших землях.

Без децентралізації управління галузю охорони здоров'я, без впровадження дієвого лікарського самоврядування очікувати покращень у соціально-економічному та правовому становищі лікарів марно.

Законопроект «Про лікарське самоврядування», який зніціював ВУЛТ, зможе закласти початок реального захисту прав лікарів.

Українські лікарі нарешті мають отримати такі ж права, як і їхні колеги в усіх цивілізованих державах.

Лікарське самоврядування існує в розвинених країнах. Професійну незалежність в Україні вже мають юристи, а лікарі вкотре подають до Верховної Ради свій законопроект «Про лікарське самоврядування», проте «віз» і нині там у віджилій сумній радянській (пострадянській) дійсності, вкотре перелицьованій косметичним псевдореформуванням.

ВУЛТ як єдина загальнолікарська організація в Україні, створена не згори командно-адміністративним методом, а знизу, тобто — відкритим нормальним демократичним шляхом самоорганізації, широко обговорює вже кільканадцять років необхідність впровадження в Україні лікарського самоврядування.

Але ми й нині вкотре сподіваємося, що нарешті у вітчизняній охороні здоров'я почнеться побудова справжніх інститутів громадянського суспільства, і державні парламентські та міністерські мужі стануть партнерами лікарській громаді, спроможуться прийняти закон «Про лікарське самоврядування», з якого й почнуться реальні зміни на краще у створенні оновленої системи охорони здоров'я України.

Список використаної літератури знаходиться в редакції

THE MILLENNIUM OF UKRAINIAN MEDICINE AS A WAY TO MEDICAL SELF-GOVERNMENT: THE KYIV DIMENSION

S. Nechajiv

Historical and Terminological Commission of the Ukrainian Medical Association, Archive of the World Federation of Ukrainian Medical Associations

Summary. *The article considers the history of medicine in Ukraine, which according to archaeological finds is more than a thousand years old. The period before the formation of the ancient Kyjivan state and the baptism of Rusj is mentioned, when there was household medicine (midwives, osteopaths, toothpicks, bloodletters) and priestly medicine (magicians, wizards, healers, herbalists). It is noted that the official church medicine in Kyjiv developed at monasteries since the XI century during the time of Pechersjk monks: St. Ahapit of Pechersjk, Hupatius the Healer, Damian the Healer, Lawrence the Gatherer, Alypius of Pechersjk and others. It is stated that the hospitals of Kyjivan Rusj were first mentioned in the 11th century. The first physician-woman in Rusj-Ukraine was the daughter of the Kyjiv king Mstyslav Volodymyrovych Evpraksia, which in Ukrainian means Dobrodija. After the Mongol-Tatar invasion of Kyjivan Rusj, civilized life*

was revived, mainly in the western lands of Ukraine. In the 15th and 18th centuries, hospitals-shelters of church fraternities were established in the cities. In the days of the Cossacks (especially B. Khmelnytskyy) and the Hetmanate (from I. Mazepa to K. Rozumovskyy) hospitals for the treatment of the wounded, sick, disabled and elderly Cossacks were developed at the monasteries. Bohdan Khmelnytskyy's liberation struggle did not lead to Independence, but pushed Rusj-Ukraine into the arms of Moscow's eastern despotism. Ivan Mazepa's attempt to liberate Ukraine ended in defeat near Poltava in 1709. In 1737, the positions of city doctors were introduced in the Russian Empire. The activities of outstanding ukrainian doctors are outlined. It is noted that on April 2, 2005, for the first time in Ukraine, a bill on medical self-government was discussed and published in the Ukrainian Medical News journal. During several years, the draft law of Ukraine «About Medical Self-Government» has been considered many times, improved and finalized by various author groups at various medical and legal congresses, forums and meetings «About Medical Self-Government», which are regularly reflected in resolutions and appeals. This bill was registered several times in the Verkhovna Rada of Ukraine of various convocations, but each time its adoption was delayed in every possible way. The final version of the draft law «About Medical Self-Government» №8250 was registered in the Verkhovna Rada of Ukraine on April 6, 2018, but the law has not been adopted yet. On September 24, 2020 at Interfax Ukraine at the press conference «Self-government of medical professions from the Verkhovna Rada: liberation from slavery or enslavement?» I. Mazur, L. Matjukha, O. Musij, K. Nadutyj and T. Tatarchuk stressed that they strongly disagree with the wording of the draft law «About self-government of medical professions in Ukraine» #2445-d registered in the Verkhovna Rada of Ukraine on July 3, 2020. Ukrainian medicine has been going to medical self-government for over a thousand years. Ukrainian doctors must finally be given the same rights as their counterparts in all civilized nations. The Ukrainian Medical Association, as the only general medical organization in Ukraine, has been widely discussing for several years the need to introduce medical self-government in Ukraine. But we still hope that the establishment of real civil society institutions in the national health care system will finally take place and the state parliamentary and ministerial men will become partners of the medical community and will be able to adopt the Law on Medical Self-Government.

Keywords: *millennium, thousand years, ukrainian medicine, ukrainian doctors, medical self-government*

Адреса для листування:

Нечаїв Станіслав
01033, Київ, вул. Льва Толстого, 7
Всеукраїнське Лікарське Товариство
E-mail: nechajs@ukr.net
Тел.: +38 (050) 332-55-80; +38 (066) 596-32-63

Отримано 13.11.2020